

Eiseni aja plaani- ja finantsosakonna pikaajaline juhataja asetäitjana tegelesin hariduse valdkonna analüüsimise, prognoosimise ja rahastamisega. Osakonda laekus kogu info haridusasutuste arvu, laste, õpilaste ja pedagoogide kohta, koostati pikaajalisi prognoose 15-20 aastaks.

Aastaid pärast F. Eiseni lahkumist ministri ametist süüdistati teda ajakirjanduses maakoolide hävitamises. Tema ministrina tööle asumisel toimus üleminek 7-klassiliselt koolikohustuselt 8-klassilisele ja seda 4 aasta vältel. Vaatamata sellele, et kooli tuli juurde terve aastakäik lapsi, jätkus õpilaste arvu langus. 1960a oli Eestis kokku 1125 alg-, 7-klassilist ja keskkooli, neist maal 952. Maakoolides õppis sel ajal kuni 7. klassini 61557 õpilast. Pärast koolikohustuse pikenemist oli maakoolidesse jäänud 1967a 53686 õpilast. Oli ilmne, et väheneva õpilaste juures ei saanud säilitada niivõrd suurt hulka koole. Raudtee ja liinibussidega kooli jõudmine ei oleks taganud kooli kaugenemisega seotud probleeme. Minu teada oli ministeeriumi ühel ametnikul võimalus tutvuda laste kooli saamise korraldustega Norras, kus selleks kasutati kaugete piirkondade jaoks eritransporti. Minister võttis seisukoha, et me ei sulge maal ühtegi kooli, kui ei saa õpilaste veoks eribusse ehk avada õpilasliine. See oli ennekuulmatu uutmoodi mõtlemine suures Nõukogude Liidus. ENSV autotranspordi ja maanteede ning haridusminister andsidki välja 25.09.1968 käskkirja nr 533/121, mille kohaselt lubati automajanditel katseliselt organiseerida õpilaste vedu koolidesse piirkondades, kus väikseid koole likvideeritakse. Nõukogude Liidu rahandusministeeriumile esitati arvestused, et saada nende liinide jaoks raha likvideeritavate koolide ülalpidamisest tulenevast ökonoomiast, mis muidu oleks jäänud nende kätte. Raha saamine selleks eesmärgiks läbi raskuste ka õnnestus ja edaspidi muutus taoline õpilaste transport kooli normiks kõikjal, kus oli see võimatu liinibusside abil ning kehtib tänapäevani. Õpilasliinide kaudu õpilaste veoga lähimasse suuremasse kooli likvideeriti järgnevatel aastatel tõesti hulk maakoole, 1980. aastaks oli neid järgi jäänud 334. Iga kooli likvideerimist kaaluti tõesti asjalikult ja tingimuseks oli õpilase kooli jõudmiseks ei tohi kuluda üle 45 minuti. Koolivõrgu korrastamine ja selleks tingimuste otsimine oli ministri asetäitja Arnold Meri südameasi, keda võis leida sageli kõhuli enne 1940a trükitud Eesti kaardil ringe joonistamas koolide asukohtade ümber, kuhu peaks õpilased suunduma ja mismoodi. Koolide sulge-mine kooskõlastati kohapealsete institutsioonidega ja otsuse tegi ENSV Ministrite Nõukogu.

Teine tähelepanuväärne minister Eiseni algatus oli tasandusklasside loomine õpiraskustega õpilastele. Minister sai pidevalt hurjuta Eesti õpilaste nõrga õpiedukuse pärast, oldi selle näitajaga esikohal tagantpoolt (saan kinnitada, et meil ei võltsitud andmeid ja enda praktika kohaselt võin tunnistada, et tegelikud teadmised võrreldes teiste liiduvabariikide õpilastega olid palju paremad). 1971a andis minister välja käskkirja, et tasandusklassi paigutatakse õpilased, kes on jäänud pedagoogilise või sotsiaalse hooldamatuse ning mõningate psüühilise arengu iseärasuste tõttu maha vaimse töö oskustes ja kelle edasijõudmises on selle tagajärjel tekkinud lüngad, mida tavalise klassi tingimustes ei ole võimalik likvideerida. Tasandusklassi õpilaste arvaks määrati 16-20 õpilast kui tavalises klassis kehtis sel ajal kuni 40 õpilast (oli koole, kus klassis oli 42-44 õpilast). Tasandusklasside õpilaste õpitöö tulemusi ei arvestatud koos üldise õppeedukusega. Ka see uuendus vajab liiduorganites tõsist argumenteerimist. Tänapäevaks on õpilaste arvamist erivajadustega lasteks

motiive ja nende õpetamise korraldamist täiustatud, kuid tasandusklassi põhimõtete järgi töötavad juba terved koolid, näiteks Tallinnas Ristiku Põhikool.

Enne NSV Liidu Haridusministeeriumi moodustamist olid liiduvabariigid haridusküsimustes iseseisvad, seda tööstili püüti õigustatud juhtudel jätkata, milleks minister Eisenil jätkus jäärpäisust ja ei kartnud tekkivate raskuste korral oma tõekspidamisi argumenteerida ja tõestada. Taolisi otsuseid võeti vastu veel mitmeid, kirjeldasin ainult 2 juhtu, mis on jäänud läbi aegade kehtima. Võiks kirjeldada muusika- ja kunstiklasside tööaluste kehtestamisest, põrandaaluselt noorte tippsportlaste ettevalmistamisest spordiinternaatkoolis jne. Lisaksin ühe uskumatu repliigi, minister Eiseni ajal oli vene keele õppimine eesti õppekeelega koolides fakultatiivne ehk vabatahtlik (vt Üldhariduslike koolide töö organiseerimise õiguslikud alused lk173), kuid seda teadlikult ei propageeritud, sest mistahes võõrkeele omandamine on hariv ja tolles ühiskonnas oli ka vene keele oskus vajalik. Puudulikku hinnet vene keelest ei võetud arvesse klassikursuse kordama jätmisel.

Ferdinand Eisenil oli väga hea kirjastiil, ametnikud pidid palju pingutama, et mitte häbisse jääda saades tagasi ministri poolt allkirjastamata dokumendi koos parandustega. Ühtegi NV Liidu Haridusministeeriumi dokumenti (va sõjalisest algõpetusest) ei edastatud vene keeles, kõik tõlgiti eesti keelde.

Ellen Siimaste töötas Haridusministeeriumis aastatel 1965 – 2001 mitmesuguste nimetusega struktuuriüksuse juhina või juhi asetäitjana, viimased 5 aastat riikliku järelevalve peainspektorina Kõrgem haridusi omandatud Sankt Peterburi Majandus- ja Rahandusülikoolis.

24.11.2014